

متن محوری دوره

نقش مربی و عالم

متخلق در تربیت

مدرس: حجت الاسلام و المسلمین درخور

نقش مربی و عالم متخلق در تربیت

حجت الاسلام درخور

زمستان ۱۴۰۳

www.hamyar28.ir

• مقدمه

در عصر حاضر که تغییرات سریع و پیچیدگی‌های نوین زندگی اجتماعی و فردی را احاطه کرده است، نقش مربی به‌عنوان یکی از کلیدی‌ترین عوامل در تربیت و هدایت افراد برجسته‌تر از همیشه به نظر می‌رسد. مربی به‌عنوان راهنمایی اندیشمند و دلسوز، وظیفه دارد تا با بهره‌گیری از دانش، تجربه و بصیرتی که دارد، مسیر رشد و تعالی را برای فراگیران خویش هموار سازد.

این دوره باهدف تحلیل و تشریح اهمیت و جایگاه مربی طراحی شده است. در طول این دوره، ابتدا به بررسی سلسله سطوح مربی می‌پردازیم تا شناختی عمیق‌تر از مسیر پیشرفت و توسعه برای مربیان آتی فراهم شود. سپس به ویژگی‌ها و وظایف یک مربی اثربخش می‌پردازیم؛ ویژگی‌هایی که به مربی کمک می‌کند تا به موقعیت راهنما خود به بهترین شکل ممکن عمل کند.

همچنین، نیازهای گوناگونی که مربی برای اجرا و پیاده‌سازی موفق نقش خود به آن‌ها نیازمند است، به‌تفصیل بررسی خواهند شد. در نهایت و به‌عنوان مهم‌ترین بخش این دوره، به تحلیل جایگاه و نقش عالم متخلق بصیر خواهیم پرداخت؛ فردی که با بینش و دانشی عمیق،

نه تنها قادر به هدایت خویشتن است، بلکه می‌تواند به‌عنوان منبعی از الهام و هدایت برای جامعه نیز ایفای نقش کند.

این دوره فرصتی است تا با ارتقای فهم و توانمندی‌های مربی‌گری، به تحول درونی خود دست یابیم و به‌عنوان مربیانی مؤثر و آگاه، در جامعه نقش‌آفرینی کنیم.

• اهمیت جایگاه مربی

یکی از حیاتی‌ترین نیازهای نظام اسلامی در حال حاضر، تربیت مربیان متعهد، متخصص و کارآمد است؛ افرادی که بتوانند با عزمی راسخ و شانه‌هایی ستبر، پایه‌های یک تمدن عظیم اسلامی را بر دوش خود حمل کنند. چنین نیروی انسانی نه تنها برای تحقق اهداف و آرمان‌های مقدس اسلامی ضروری است، بلکه به‌عنوان مهم‌ترین سرمایه کشور پیشرفته و عدالت‌محور به حساب می‌آید. این مربیان با همتی بلند می‌توانند در راه تحقق این اهداف، هر مانعی را از میان بردارند.

چنان که امام خامنه‌ای نیز در بیانات خود به این موضوع اشاره داشته‌اند: «شما معلمان و مربیان و نسل جوان هستید که فردا را می‌سازید و استکبار جهانی را مأیوس می‌کنید و نقطه امید روشن را - که امام و انقلاب اسلامی آن را به وجود آوردند - در دل مستضعفان عالم زنده نگه می‌دارید. امام عزیزمان همیشه بر این مطلب اساسی تأکید

می‌کردند و ما اعتقاد داریم که این موضوع، جزو محکمت و ضروریات انقلاب و خط امام است.^۱

ایشان در جای دیگری می‌فرمایند: «برای يك کشور، نیروی انسانی همه چیز است. ما اگر نیروی انسانی نداشته باشیم، هیچ‌چیزی نداریم. چند سال قبل از این، روی بعضی از کشورهایی که سال‌ها پیش از ما انقلاب کردند و توفیق‌هایی هم در عرصه‌های اقتصادی و صنعتی و فنی و امثال این‌ها به دست آوردند، مطالعه‌ای می‌کردم. دیدم این‌ها در اوایل انقلاب، بیشترین تکیه و برنامه‌ریزی را روی تربیت نیروی انسانی گذاشته‌اند.»^۲

«این ماده خامی که در اختیار معلم قرار می‌گیرد، يك لوح ساده است؛ به قول شاعر، من که لوح ساده‌ام، هر نقش را آماده‌ام؛ این دست نقشگر، این لوح را ترسیم و تصویر می‌کند و هویت جدیدی به او می‌بخشد... معلم می‌تواند این ماده خام را حتّی از اسارت عوامل وراثتی هم نجات دهد؛ این را علم ثابت کرده است... می‌تواند حتّی بر عوامل خارجی تربیت - مثل این رسانه‌ها و امثال این‌ها - غلبه کند؛ حتّی با تعلیم مستمری که در طول سال‌های متمادی با این ماده خام، با این نوجوان، با این دل آماده پذیرش ایفا می‌کند، می‌تواند بر نقش تربیتی والدین غلبه کند؛ این نقش معلم است.»^۳ «معلمین عزیز توجه بکنند که ما برای

^۱ امام خامنه‌ای در مراسم بیعت وزیر آموزش و پرورش ۱۳۶۸/۳/۲۶.

^۲ بیانات امام خامنه‌ای در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی ۱۳۶۸/۰۹/۲۱.

^۳ بیانات امام خامنه‌ای در دیدار معلمان سراسر کشور ۱۳۸۹/۲/۱۵.

فردای این کشور چه جور انسانی نیاز داریم؟ زن و مرد ما برای ساختن مطلوب این کشور، باید چه خصوصیتی داشته باشند؟ این به دست شماست. این نوجوان یا کودکی که در مقابل شما در کلاس درس نشسته است، در اختیار شماست. شما با سخن خود، با منش خود، با رفتار خود، می‌توانید به او اعتماد به نفس بدهید؛ می‌توانید به او امید بدهید؛ می‌توانید او را روانه میدان‌های عمل کنید؛ می‌توانید به او روح دیانت را آن‌چنان که شایسته اوست، تزریق کنید؛ می‌توانید از او انسانی زیرک، پرتلاش، اجتماعی، علاقه‌مند به مصالح جمع و جامعه بسازید و به وجود بیاورید؛ می‌توانید روح ابتکار را در او زنده کنید. معلم فرزانه ما می‌تواند در همان محدوده کلاس درس خود این کارها را انجام دهد؛ این وظیفه همگانی و عمومی معلمان است در سراسر کشور».^۱

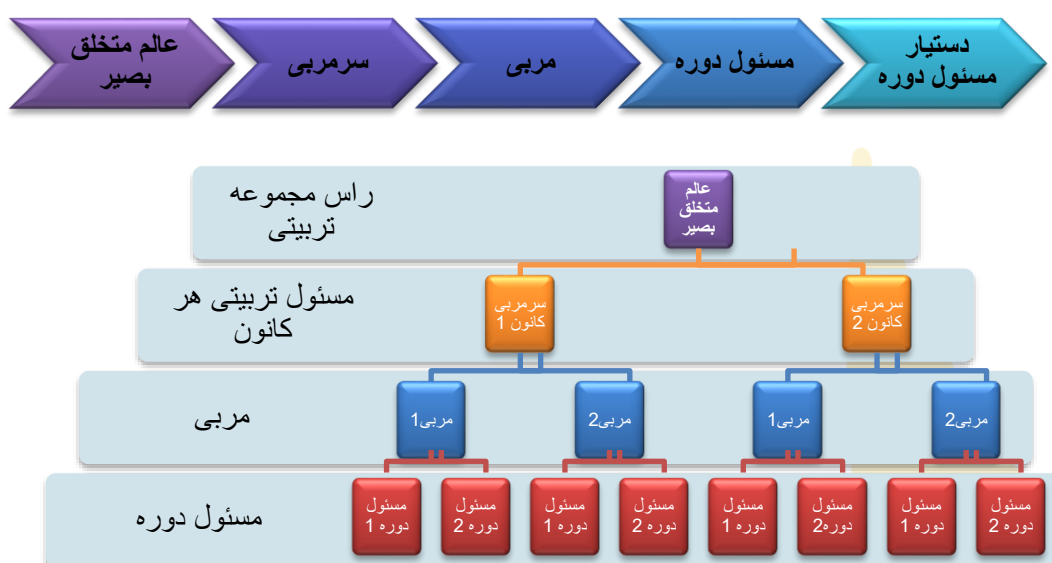
باتوجه به این بیانات که تنها بخشی از سخنان معظم‌له در این زمینه است، می‌توان به وضوح به اهمیت و جایگاه ویژه مربی پی برد. مربیان نقشی کلیدی در شکل‌دهی به آینده جامعه و تربیت نسل‌های مؤمن و بصیر ایفا می‌کنند. این وظیفه خطیر ایجاب می‌کند که آن‌ها به‌خوبی مجهز به دانش و بصیرتی عمیق باشند تا بتوانند با ارتقاء و هدایت صحیح، امید و انگیزه را در دل جوانان زنده نگه دارند و آنان را به سمت تحقق آرمان‌های والای اسلامی سوق دهند. این جایگاه نه تنها به‌عنوان

^۱ بیانات امام خامنه‌ای در دیدار معلمان سراسر کشور ۱۳۸۹/۲/۱۵.

وظیفه‌ای مهم، بلکه به‌مثابه رسالتی مقدس برای مربیان محسوب می‌شود.

• سلسله سطوح مربی

در ابتدا باید توجه داشت که کادر مربی‌گری مجموعه‌ها دارای سلسله‌مراتب و سطوحی است که هر مرتبه و سطح با عناوین خاصی

نام‌گذاری شده‌اند. این عناوین عبارت‌اند از: عالم متخلق بصیر، سرمربی، مربی، مسئول دوره و دستیار مسئول دوره. هرچند در این سلسله‌مراتب، اتصال به عالم متخلق بصیر ضروری و حیاتی است، اما ایجاد سطوح پایین‌تر بر اساس ظرفیت و شرایط مجموعه‌های تربیتی صورت می‌گیرد. شاید برخی مجموعه‌ها نتوانند تمام این مراتب را در ساختار خود محقق سازند.

امر تربیت در مجموعه‌ها به واسطه سلسله‌ای که ذکر شد، ربط و نسبتی با جریان هدایت الهی یافته که در رگ‌های مجموعه جریان می‌یابد. در انتخاب این نام‌ها اگرچه برخی از اعتباریات و سازوکارهای کانونی نقش داشته است؛ اما جای هیچ شکی نیست که این سلسله‌مراتب فراتر از این نام‌ها، حقایقی هستند که در باطن عالم جریان دارند و سرّ وجود چنین نظام تشکیکی و به‌هم‌پیوسته طولی را باید در مبانی و جهان‌بینی اسلامی جستجو کرد. اگر بخواهیم اشاره‌ای اجمالی به این حقیقت داشته باشیم باید گفت: در مبانی اسلامی شیعه، شأن ربوبیت و هدایت، خاصّ حضرت رب‌العالمین است و لاغیر. آدمی نه از جنبه استقلالی و انسانی خود بلکه از وجه شباهت و تقربی که به ذات اقدس الهی می‌جوید مجرای رسیدن این فیض به جان‌های خسته می‌شود و به همین جهت می‌باشد که هرکه مقرب‌تر، بار مسئولیت و تکلیفش در امر هدایت سنگین‌تر خواهد بود. بر این مبناست که عنان مدیریت و هدایت همه موجودات عالم به آنکه مظهر تام اسماء و صفات الهی است؛ یعنی پیامبر صدق و راستی، حضرت ختمی، محمد مصطفی صلی‌الله علیه و آله وسلم سپرده شده تا از مجرای ولایت کلیه ایشان جریان هدایت الهی بر بشریت جاری گشته و این مأموریت از جانب ایشان به ائمه معصومین علیهم‌السلام و سایر انبیای الهی استمرار یابد و در طول ایشان، بار تکلیف به عهده علمای ربانی بصیر گذاشته شود. تا بشریت در شب‌های ظلمت غیبت از خورشید امام معصوم علیه‌السلام، راه‌های رسیدن به کمال قرب را به واسطه نور این ستارگان بیابد.

در نگاه شریعت این جایگاه به تمامه در مقام عظمای ولایت مطلقه فقیه تجلی یافته و از مجرای ایشان، روح هدایت در کالبد جامعه اسلامی جریان می یابد. سایر علمای ربانی بصیر در نسبت تقرب به این جایگاه هریک دست به روشنگری زده و راه های هدایت را به روی امت آشکار نموده اند؛ لذا سایر دست اندرکاران امر تربیت و هدایت، باتکیه بر عالمان متخلق بصیر است که خواهند توانست از طوفان های حوادث سربلند خارج شده و اجازه ندهند تا طومار حرکتشان بر صراط مستقیم، به دست شیاطین پیچیده شود.

لذا در چنین نگاهی باید توجه شود، جایگاه ها و عناوینی که مجموعه های تربیتی برای کادر مربیان (در نسبت با امر هدایت) ترسیم کرده اند زمانی ثمر و اثر مطلوب خواهند داشت که هرکسی نه صرفاً به جهت سواد بیشتر به آن جایگاه و مرتبه ها دست یافته باشد، بلکه باید علاوه بر آن حقیقتاً در وجود خود مسیر قرب و هدایت را طی کرده باشد و در سلسله مراتب حقیقی عالم رشد و تعالی یافته باشد تا بتواند زمینه ساز تحول باطنی انسان شود.

لذا هدف از تحقق این مراتب و سطوح، صرفاً جعل لفظ و یا اعتبار کردن مدرک نیست، بلکه جلوه حقیقی آنها در عالم خارج و در وجود فرد مربی مراد اصلی می باشد.

نکته دیگری که باید در همه مراحل این بخش به آن توجه شود آن است که وجود عالم متخلق جان و روح همه برنامه هاست، نه این که خود

جایگاهی کنار سایر جایگاه‌ها باشد. چراکه حلقه تربیت در تمام دوره‌های شبکه تربیتی نخبگان در صورت اتصال و ربط و نسبت با این جایگاه است که معنا می‌یابد و فرد را در مسیر هدایت قرار می‌دهد و لاغیر. اگر حقیقت تربیت، گشودن افق‌های معنوی و فکری در زندگی فرد است تا با آن مأموریت و رسالت تاریخی خود را در نسبت با انقلاب اسلامی درک نماید، این گشودن راه و تعالی یافتن از عالم تعلقات و ساحات منزل به ساحات متعالی انسان، به واسطه عالم متخلق تحقق می‌یابد؛ چراکه او جمع میان علم و اجتهاد، تقوا و بصیرت نموده و از چنان وسعت وجودی برخوردار شده که بیش از دیگران حقیقت انقلاب اسلامی که تفسیر ناب آخرالزمانی اسلام ناب می‌باشد، در او جلوه کرده است و این‌گونه مجرای هدایت الهی گشته است؛ لذا این جایگاه محور همه برنامه‌هاست.

• تعریف مربی در سطوح چهارگانه

در مجموعه‌های تربیتی می‌توان انتظار داشت، مخاطبین در سنین زیر به قابلیت سطوح نامبرده نائل شوند:

دانشجوی دکتری طلبه سطح ۳ و ۴	دانشجوی دوره کارشناسی‌ارشد طلبه سال هفتم تا پایان سطح ۲	دانشجوی سال دوم تا پایان کارشناسی طلبه سال دوم تا ششم	سوم دبیرستان یا سال اول دانشجویی طلبه سال اول		
			*	دستیار مسئول دوره	سطح ۱
		**		مسئول دوره	سطح ۲
	***			مربی	سطح ۳
****				سر مربی	سطح ۴

▪ سطح اول: دستیار مسئول دوره

دستیار مسئول دوره به عنوان یک افسر جنگ نرمی، در میان تلاش‌های علمی و جهادی خود، به اهمیت شبیخون فرهنگی دشمن و دستور مقام ولایت برای تکمیل شبکه تربیتی نخبگان پی برده و تصمیم به ورود به عرصه تعلیم و تربیت گرفته است. این نقش برای دستیار فرصتی مناسب فراهم می‌آورد تا با یاری رساندن به مجاهدان این سنگر، در مسیر یادگیری و پیشرفت قرار گیرد.

تذکر: دستیار مسئول دوره یک تا دو سال فرصت دارد تا در کنار مسئول دوره، تجربه عملی کسب کند و همچنین آگاهی نظری و تئوریکی در زمینه‌های لازم و ضروری برای پذیرش مسئولیت یک دوره را به دست آورد. این دوره زمانی به منزله فرصتی آموزشی و آماده سازی است تا دستیار بتواند برای پذیرش مسئولیت‌های دوره آماده شود.

▪ سطح دوم: مسئول دوره

مسئول دوره نیز به عنوان افسر جنگ نرمی، در کنار جهاد علمی خود، به دلیل شبیخون فرهنگی دشمن و امر مقام ولایت برای تقویت شبکه تربیتی نخبگان، وارد مسیر تعلیم و تربیت شده است تا در این سنگر به مجاهدت بپردازد.

تذکر: این افسر جنگ نرم که دانشجو یا طلبه است، پس از گذراندن موفق دوره‌های مقدماتی تربیت کادر مربی‌گری و احراز

شرایط لازم، اکنون مسئولیت اداره و راهبری چند دانش‌پژوه از یک مقطع تحصیلی خاص (از ششم ابتدایی تا دوازدهم) را برعهده دارد و به‌عنوان واسطه‌ای عمل می‌کند که ارتباط آنها با کانون را حفظ و استمرار می‌بخشد. از آنجاکه این فرد مسئولیت اداره و هدایت دانش‌آموزان یک دوره را بر عهده دارد، در این طرح به او عنوان "مسئول دوره" داده می‌شود. مسئول دوره لزوماً نیاز نیست که متخصص تربیت باشد و ممکن است هم آینده‌اش در این زمینه رقم نخورد؛ بلکه او خود انسانی مستعد و در مسیر نخبه شدن است و با آموزشی که می‌بیند و تجربیاتی که کسب می‌کند، به‌صورت موقت (حدوداً سه سال) به فرایند تربیتی مجموعه کمک می‌کند.

▪ سطح سوم: مربی

مربی به‌عنوان یک افسر جنگ نرم و یکی از دلدادگان به انقلاب و ولایت، اصلی‌ترین سنگر خود را در عرصه تربیت انتخاب کرده و به این مسیر جهادی به‌صورت فنی و تخصصی وارد شده است. او به‌عنوان یکی از مؤثرترین عوامل در شکوفایی استعدادهای نهفته دانش‌پژوهان در فرایند تربیت عمل می‌کند. مربی با تلاش برای فراهم‌کردن شرایط و امکانات مناسب (به‌ویژه با ازبین‌بردن موانع بروز استعدادهای فطری مخاطبان) و متناسب با میزان تلاش و کوشش دانش‌پژوهان، به این هدف مهم دست می‌یابد.

تذکر: مربی افسری است که پس از اتمام دوره لیسانس و یا سطح ۱ حوزه، قصد دارد به طور تخصصی در حوزه تعلیم و تربیت فعالیت کند. او برای ادامه تحصیل در مراحل بالاتر دانشگاه یا حوزه، رشته‌های تخصصی تربیت (مانند علوم تربیتی، فلسفه تعلیم و تربیت، روانشناسی و ...) را انتخاب کرده یا به مطالعات تربیتی نظام‌مند، جدی و دقیق می‌پردازد. چنین فردی می‌تواند به‌عنوان مشاور و ناظر چندین مسئول دوره (از مقاطع پایین‌تر) عمل کرده و علاوه بر آن، مسئولیت یک دوره در مقطع متوسطه دوم را نیز بر عهده داشته باشد.

▪ سطح چهارم: سرمربی

سرمربی نیز به‌عنوان یک افسر جنگ نرم و دل‌داده به انقلاب و ولایت، با تجربه سال‌ها جهاد در سنگر تربیت انسان برای انقلاب اسلامی، در این مسیر نقش‌آفرینی کرده و دوره‌های تخصصی و فنی لازم را گذرانده است.

تذکر: ایشان با کوله‌باری از تجربه و علم، به‌عنوان بازوی اصلی عالم متخلق بصیر، کلیه فعالیت‌های مرتبط و مؤثر در امر تربیت دانش‌پژوهان را تحت اشراف خود دارد. سرمربی به‌خوبی سیر تربیت آنان را می‌شناسد و توانایی تشخیص مشکلات و ارائه راه‌حل‌های اصلاحی (در محدوده‌ای که عالم متخلق اجازه داده است) را دارد.

• ویژگی‌ها، وظایف و نیازهای مربی

در این بخش، به‌منظور رعایت اختصار و تمرکز بر کلیات، ویژگی‌ها، وظایف و نیازهای مربی را به‌صورت یکپارچه و تحت عنوان عام "مربی" مورد بررسی قرار می‌دهیم. با این حال، باتوجه‌به تعریف و تقسیم‌بندی سطوح مختلف مربی‌گری، می‌توان فهمید که هر یک از ویژگی‌ها، وظایف و نیازها به کدام سطح خاص تعلق دارد.

۱. ویژگی‌های مربی

- ✓ تسلط نسبی بر منظومه اندیشه‌های اسلام و امامین انقلاب: مربی باید با تفکرات اسلامی و بیانات امام خمینی رحمه الله علیه و امام خامنه‌ای مدظله العالی آشنا و آن‌ها را درک کند.
- ✓ آشنایی با انقلاب اسلامی و باور به ولایت مطلقه فقیه: مربی نیاز دارد با اصول و مبانی انقلاب اسلامی آشنا باشد و این باورها در سیره عملی او تجلی یابد.
- ✓ توسل به اهل بیت و ارتباط معنوی با حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه الشریف: مربی باید با اهل بیت علیهم السلام مودت داشته و به وجود مقدس حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه الشریف متوسل باشد.
- ✓ مأنوس با قرآن: مربی باید با قرآن کریم مأنوس باشد.
- ✓ تعبد به دستورات شرعی و تهذیب نفس: مربی باید به دستورات شرعی پایبند و در مسیر تهذیب نفس و سیروسلوک الی الله جل جلاله تحت نظر استاد سلوکی مستمر باشد.
- ✓ داشتن شخصیت ثابت و قابل اطمینان: مربی باید دارای ثبات فکری و رفتاری و قابل اطمینان در مسائل عاطفی باشد.

- ✓ وضعیت درسی یا شغلی مناسب: مربی باید از وضعیت تحصیلی یا شغلی مناسبی برخوردار باشد.
- ✓ ظاهر مناسب با موازین اسلامی: رعایت موازین اسلامی در ظاهر و پوشش برای مربی بسیار مهم است.
- ✓ حسن کلام و متانت در رفتار: توانایی ارتباط مؤثر، کار جمعی، نشاط و شادابی از مهم‌ترین ویژگی‌های مربی است.
- ✓ روحیه مهرورزی و دلسوزی: مربی باید دارای محبت و دلسوزی و توانایی رفاقت در جهت اهداف متعالی باشد.
- ✓ توان مدیریتی و سعه‌صدر: مربی باید توانایی مدیریت افراد و برخورداری از سعه‌صدر و قاطعیت پس از مشورت را داشته باشد.
- ✓ اخلاق‌مداری و صداقت: ویژگی‌هایی چون صبر، تواضع، و صداقت در مربی ضروری است.
- ✓ عقلانیت و جامع‌نگری: مربی باید اهل تفکر و خلاقیت بوده و از جامع‌نگری برخوردار باشد.
- ✓ نظم و مدیریت زمان: مربی باید قادر به برنامه‌ریزی و مدیریت زمان خود باشد.
- ✓ روحیه مجاهدانه و تلاش: مربی باید پرتلاش، پرتحرک و دارای روحیه مجاهدانه باشد.
- ✓ رعایت قواعد تشکیلاتی و عدم خودمحوری: مربی باید از تقوای تشکیلاتی برخوردار و خودمحور نباشد.
- ✓ انگیزه و جدیت در کارها: مربی باید دارای انگیزه و جدیت در اجرای وظایف خود باشد.
- ✓ آگاهی از وظایف و مهارت‌ها: توانایی تعریف وظایف و تسلط بر دانش‌های لازم در قبال دانش‌آموزان و مجموعه تربیتی از ویژگی‌های مربی است.

✓ اهل مطالعه مستمر: مطالعه مداوم در حوزه‌های معرفتی و تربیتی برای مربی اهمیت داراست.

۲. وظایف مربی

الف) وظایف در نسبت با خود

✓ تلاش مستمر برای خودشناسی و خودسازی: مربی باید به طور پیوسته در جهت شناخت بهتر خویش و اصلاح و ارتقا شخصیتی و معنوی خود تلاش کند. این مسیر تعالی اخلاقی باید تحت نظر یک عالم متخلق باشد تا تضمین‌کننده رشد صحیح و معنوی او باشد.

✓ تنظیم و هماهنگی وظایف مختلف: مربی باید توانایی مدیریت و تنظیم وظایف شخصی، خانوادگی، تحصیلی و تشکیلاتی خود را داشته باشد تا به تحقق اهداف بزرگ‌تر کمک کند. او باید دقت کند که انجام وظایف در مجموعه تربیتی، به هیچ عنوان نباید باعث غفلت یا کوتاهی در مسئولیت‌های خانوادگی و تحصیلی او شود.

✓ مطالعه مستمر: به روز نگه داشتن دانش و آگاهی از طریق مطالعه مداوم در حوزه‌های معرفتی و تربیتی، یکی از وظایف اصلی مربی است. با این اقدام، او می‌تواند همواره به روش‌ها و رویکردهای تازه در تعلیم و تربیت دست یابد و بهینه‌ترین روش‌ها را در کار خود به کار گیرد.

ب) وظایف در نسبت با دوره دانش‌آموزان

✓ تعامل و ارتباط مستمر با دانش‌آموزان: مربی باید به صورت مستمر با دانش‌آموزان ارتباط برقرار کند تا اهداف تربیتی تحقق یابد. این ارتباط باید به گونه‌ای باشد که مربی با طرح زندگی انقلابی و مؤمنانه، افق‌های جدیدی برای دانش‌آموزان باز کند و آنها را به تدریج به مراحل رشد و کمال برساند. در ابتدای دوره، تعاملات باید چهره‌به‌چهره باشد و مربی وقت

کافی برای هر دانش‌آموز اختصاص دهد تا هر فرد خود را مخاطب اصلی احساس کند. موفقیت این ارتباطات زمانی حاصل می‌شود که از یک جایی به بعد دانش‌آموزان خود پیگیر شوند. ارتباطات نباید یک‌طرفه باشند و باید شامل گزارش‌گیری، تماس، اردوها، و تعاملات غیررسمی باشند تا به رشد واقعی و افزایش معرفت دانش‌آموزان بیانجامد.

✓ جذب افراد مستعد و تثبیت حضور: مربی باید تلاش کند تا افراد مستعد را جذب کرده و حضور آنها را در دوره تثبیت نماید.

✓ پیگیری روند رشد مخاطبین: مربی باید پیوسته روند رشد دانش‌آموزان را پیگیری کند و آنها را در مسیر پیشرفت هدایت کند.

✓ شناسایی و شکوفا کردن استعدادها: مربی باید سعی کند استعدادهای دانش‌آموزان را شناسایی کرده و آنها را به شکوفایی برساند.

✓ شناسایی و برآوردن نیازهای مخاطبین: مربی باید نیازهای مختلف آموزشی، تربیتی، معرفتی و تفریحی دانش‌آموزان را شناسایی و برای برآوردن آنها برنامه‌ریزی کند.

✓ برطرف کردن مشکلات اعضاء و همدردی: مربی باید در رفع مشکلات اعضای دوره کوشا باشد و با آنها همدردی کند.

✓ به‌کارگیری صحیح اصول و روش‌های تربیتی: مربی باید اصول، روش‌ها و قالب‌های تربیتی را به‌گونه‌ای صحیح به کار گیرد.

✓ تحقق به‌موقع اهداف تربیتی: مربی باید اطمینان حاصل کند که اهداف تربیتی در زمان مقرر محقق می‌شوند.

✓ حفظ انسجام و ایجاد الفت: ایجاد انس و الفت میان اعضای دوره و حفظ انسجام آن از وظایف مهم مربی است.

✓ پیشنهاد و اجرای برنامه‌های متنوع و جذاب: مربی باید برنامه‌هایی را پیشنهاد دهد که در چارچوب نظام تربیتی و آموزشی کانون باشد و برنامه‌های مصوب را به‌صورت متنوع و جذاب اجرا کند.

✓ حضور فعال در برنامه‌ها: حضور فعال مربی در هنگام اجرای برنامه‌های دوره، ضروری است.

✓ ارزیابی مستمر و مستندسازی فعالیت‌ها: مربی باید به‌صورت مستمر ارزیابی انجام داده و فعالیت‌های دوره را مستند کند تا بهبودهای لازم اعمال شود.

ج) وظایف در نسبت با خانواده‌های دانش‌پژوهان^۱

✓ اطلاع‌رسانی و توجیه خانواده‌ها درباره برنامه‌ها: مربی باید خانواده‌ها را به‌صورت منظم از برنامه‌ها و اهداف آموزشی و تربیتی آگاه سازد تا آن‌ها در جریان فعالیت‌های فرزندان خود قرار گیرند.

✓ ارائه گزارش فعالیت‌ها به خانواده‌ها: ارائه گزارش دوره‌ای از فعالیت‌ها و پیشرفت‌های دانش‌پژوهان به خانواده‌ها می‌تواند تعامل و اعتماد متقابل را تقویت کند.

✓ آشناکردن خانواده‌ها با مسائل تربیتی: مربی باید خانواده‌ها را با مسائل تربیتی مرتبط با رشد و توسعه فرزندان‌شان آشنا کند تا بتوانند به نحو بهتری از فرزندان خود حمایت کنند.

✓ ارتباط تلفنی و دریافت نظرات و پیشنهادات خانواده‌ها: از طریق تماس‌های تلفنی می‌توان نظرات و پیشنهادات خانواده‌ها را دریافت کرد و از دیدگاه‌های آن‌ها برای بهبود برنامه‌ها استفاده کرد.

^۱ در خصوص تعامل و ارتباط با خانواده‌ها، این موضوع به طور مفصل در سرفصل دیگری بررسی و در سامانه بارگذاری

- ✓ دعوت از خانواده‌ها به برنامه‌های کانون: دعوت از خانواده‌ها برای شرکت در برنامه‌هایی مانند هیئت‌ها و همایش‌ها، می‌تواند ارتباط بین مربیان و خانواده‌ها را تقویت و حس تعلق به جامعه بزرگ‌تر کانون را افزایش دهد.
- ✓ سهمیم کردن خانواده‌ها در فعالیتهای دوره و کانون: با مشارکت‌دادن خانواده‌ها در فعالیتهای دوره مانند تشکیل جلسات در منازل اعضا، می‌توان تعامل و همکاری مؤثرتری برقرار کرد. این مشارکت باعث می‌شود که خانواده‌ها احساس کنند بخشی از فرایند تربیتی و آموزشی هستند.

(د) وظایف در نسبت با مجموعه تربیتی (کانون)

- ✓ اهتمام و شرکت منظم در برنامه‌ها و دوره‌های تشکیلاتی: مربی باید به‌صورت منظم در برنامه‌ها و دوره‌های تشکیلاتی، به‌ویژه برنامه‌های تربیت مربی، شرکت کند تا به تسلط کامل بر دانش‌ها و مهارت‌های لازم برسد. آشنایی با عناوین اصلی تربیت از جمله روش‌ها، عوامل، قالب‌ها و مخاطب‌شناسی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.
- ✓ انجام مأموریت‌های محول شده تشکیلاتی: مربی باید مأموریت‌های محول شده را بادقت و تعهد کامل انجام دهد تا نقش و مسئولیت خود در مجموعه را به بهترین شکل ممکن ایفا کند.
- ✓ تلاش برای درک بهتر و عمیق‌تر طرح کلی کانون: مربی باید برای درک هرچه بهتر و عمیق‌تر طرح کلی و استراتژی‌های کانون تلاش کند. این درک عمیق به او کمک می‌کند تا بتواند برنامه‌ها و فعالیتهای خود را با اهداف کلان کانون هماهنگ کند.
- ✓ هماهنگی با سایر واحدهای کانون: مربی باید تلاش کند تا در هماهنگی با سایر واحدهای کانون برای اجرای برنامه‌های

جمعی عمل کند و در صورت امکان و وجود شرایط، به پیشبرد اهداف کلی مجموعه در تمامی زمینه‌ها کمک کند. این هماهنگی و همکاری، کلید موفقیت مجموعه و دستیابی به نتایج مطلوب‌تر است.

۳. نیازهای مربی

این نکته اساسی نباید فراموش شود که مربی با پذیرفتن مسئولیت رشد نسل‌های بعدی، خود نیز با مجموعه‌ای از نیازها مواجه می‌شود. عدم توجه به این نیازها می‌تواند موانع جدی در مسیر این مسئولیت خطیر ایجاد کند. این نیازها شامل موارد زیر است:

✓ نیاز به بینش و افق معنوی: مربی نیاز دارد تا دیدگاهی معنوی پیدا کند که بتواند مسیر کمال را در زندگی خویش بشناسد و بصیرتی به دست آورد که نه تنها خود، بلکه دوستانش را نیز راهنمایی کند.

✓ نیاز به استادی حکیم و راهنمایی بصیر: بر اساس فرمایش حضرت زین‌العابدین علیه‌السلام: "هَلْکَ مَنْ لَیْسَ لَهُ حَکِیمٌ یُرْشِدُهُ"^۱، مربی به وجود استادی حکیم و راهنمایی بصیر نیازمند است.

✓ نیاز به دوره‌های تخصصی: مربی برای فراگیری نکات، موضوعات و مهارت‌های مرتبط با امر تربیت به دوره‌های تخصصی نیاز دارد.

✓ نیاز به مشاوره با اساتید متخصص: پشتیبانی مشورتی و مشاوره با اساتید متخصص از نیازهای اساسی مربی است.

^۱ کشف الغمه جلد ۲ ص ۳۲۵

✓ نیاز به نظارت و ارزیابی مستمر: برای انجام صحیح وظایف و جلوگیری از آفاتی همچون افراط و تفریط در روش‌های تربیتی، نظارت و ارزیابی مستمر ضروری است.

✓ نیاز به رشد و ارتقاء فردی و تشکیلاتی: مربی نیازمند فرصتی برای رشد و ارتقاء فردی و تشکیلاتی است.

✓ نیازهای روحی و عاطفی: حمایت روحی و عاطفی از جمله نیاز به درد دل، رفاقت، احساس نشاط در مجموعه، و یاری در سختی‌ها و شرکت در غم‌ها و شادی‌ها (مانند ایام بیماری یا ازدست‌دادن عزیزان) از نیازهای مربی است.

✓ نیازهای جسمی: ورزش، تغذیه مناسب و سلامت جسمی از جمله نیازهای جسمی مربی هستند که باید مورد توجه قرار گیرند.

✓ نیاز به پشتیبانی مالی و معیشتی: مربی به حمایت در زمینه مسائل مالی و معیشتی نیاز دارد.

✓ نیاز به حضور در صحنه‌های اجتماعی و بصیرتی: مربی باید در صحنه‌های اجتماعی و بصیرتی حضور فعال داشته باشد.

✓ نیاز به اشتغال پاره‌وقت و منبع درآمد: برای حمایت از خانواده یا آماده‌سازی شرایط تشکیل خانواده، مربی ممکن است به اشتغال پاره‌وقت و منبع درآمد نیاز داشته باشد.

✓ نیاز به ازدواج و تشکیل خانواده: ازدواج با همسری همکف و تشکیل خانواده از دیگر نیازهای انسانی و اجتماعی مربی است.

تذکر: پس از شناسایی نیازهای فرد، لازم است توجه داشته باشیم

که در پاسخ‌گویی به این نیازها با محدودیت‌هایی مواجه هستیم.

این محدودیت‌ها شامل محدودیت‌های زمانی افراد و

محدودیت‌های مرتبط با امکانات لازم برای اجرای برنامه‌ها می‌شود؛

بنابراین، اهمیت اولویت‌بندی و تعریف معیارهای مشخص برای آن بیش‌ازپیش به چشم می‌خورد. در صورت انتخاب نادرست اولویت‌ها، فرصت‌های ارزشمند از دست خواهند رفت و تلاش‌ها به نتیجه مطلوب نخواهد رسید؛ لذا تدوین برنامه‌ای عملیاتی که در آن جایگاه هر نیاز نسبت به دیگر نیازها و اولویت پاسخ‌گویی مشخص شده باشد، ضروری است. همچنین، باید در طراحی این برنامه، امکانات و شرایط خاص مجموعه و افراد به‌خوبی مدنظر قرار گیرد تا اهداف تعیین‌شده در این فصل به بهترین نحو محقق شوند.

• جایگاه و نقش عالم متخلق بصیر

۱. ماهیت و جایگاه عالم متخلق

عالم متخلق و یا همان فرمانده فرهنگی، سرداری است که علاوه بر قوت علمی، معنوی و بصیرتی بالایی که دارد، خود را بیش از دیگران به مقام عظمای ولایت سپرده و بیشترین سنخیت را با ایشان یافته است و این‌گونه میدان‌دار عرصه جهاد در مقابل تهاجم و شبیه خون فرهنگی شده است. او در یک‌کلام مجرای هدایت الهی و راهنمای تحقق اوامر ولایت‌فقیه در مجموعه تربیتی است.

امام خامنه‌ای ^{مدظله‌العالی} می‌فرماید: «مثل جنگ نظامی، چشم‌ها را باید باز کرد و صحنه را شناخت. در جنگ نظامی هم هر طرفی که بدون شناسایی و دیده‌بانی و بدون دانستن وضعیت دشمن، چشمش را

ببندد، سرش را پایین بیندازد و جلو برود، شکست خواهد خورد. در جنگ فرهنگی هم همین‌طور است. اگر ندانید که دشمن کار می‌کند، یا از آن که می‌داند، فرمان نبرید، از فرمانده فرهنگی دستور نگیرید، یا او از نیروی شما استفاده نکند و مانور و سازماندهی را درست انجام ندهد، پشت سرش شکست است.^۱

امروز تبعیت از فرمانده فرهنگی، همان پاسخ‌گفتن به ندای فطرت در تبعیت از امام است. تحقق همه نیازهای وجودی انسان که در فطرت او مفطور شده (در رأس همه آنها خدایی شدن)، راهی جز ذوب‌شدن در امام معصوم ندارد و راه رسیدن به امام در دوران غیبت و در ساحت جمعی، تنها با سرسپردن به نایب برحقش تحقق خواهد یافت و نایب امام، علمای ربانی بصیر را پناهگاهی امن برای درمان‌ماندن از فتنه‌ها برمی‌شمارد؛ لذا رسیدن به کمال مطلق، اعتدال و عدالت، محبت و عشق، عزت و شرافت، آزادی و آزادگی، زیبایی، جاودانگی، قدرت و آرمان جز با تپیدن نبض اعمال و برنامه‌ها با فرمانده فرهنگی محقق نخواهد شد.

دلیل آنکه مقام عظمای ولایت و نایب بر حق حضرت حجت، امام خامنه‌ای ^{مدظله‌العالی} در استمرار سلسله هدایت الهی همگان را برای نجات از فتنه‌های آخرالزمان (که همچون پاره‌های آتش محصول ایمان‌ها را

^۱ سخنرانی امام خامنه‌ای (حفظه الله) به مناسبت روز معلم و روز جهانی کارگر ۱۳۶۹/۰۲/۱۲.

نابود می‌کند و مانع دست‌یافتن به قله‌ها می‌شود) امر به پناه‌بردن به دامن علمای ربانی فرموده‌اند، آن است که در وجود ایشان، عقل به نور معرفت و علم به شناخت ولایت ائمه معصومین علیهم‌السلام و قلب با سرسپردن به مقام ولایت‌فقیه روشن و بصیر گردیده و دل با درک عظمت و عمق انقلاب مصفا شده است. در زبان و کلام ایشان راه‌ها گشوده می‌شود و همه دلدادگان وظیفه خود را در نسبت با انقلاب و ولایت‌فقیه در می‌یابند. او فرماندهای است که به نور اجتهاد و علم خود، حرکت را در مسیر جریان هدایت اسلامی حفظ می‌نماید و باصفا و اخلاص خود کدورت‌ها و اختلاف‌ها را از قلب اعضا می‌زداید و با روشنگری‌های خود ایمان‌ها را در جان‌های افراد مستحکم‌تر می‌نماید؛ این‌گونه قائمه منظومه تربیتی شبکه تربیتی نخبگان قرار می‌گیرد و با حضور او است که مجموعه‌های تربیتی اتصال خود را با جریان هدایت الهی می‌یابند. چراکه حضرت رسول اکرم صلی‌الله‌علیه و آله فرمودند: «مثل العلماء فی الأرض كالنجوم فی السماء یُهتدی بها فی ظلمات البرّ و البحر؛ همان‌طور که ستارگان آسمان وسیله هدایت در تاریکی‌های خشکی و دریا می‌باشند علما نیز در روی زمین وسیله هدایت هستند»^۱

^۱ بحار الأنوار ج ۲ ص ۲۵.

و در جایی دیگر فرمودند: «إِنَّ العلماء ورثة الأنبياء؛ علما وارثان پیغمبران می‌باشد»^۱.

چنین انسان‌هایی به معنای حقیقی کلمه اهل بصیرت و معرفت شده، امام خود را شناخته، از ائمه کفر تبری جسته و قطب‌نمای بصیرت در طوفان‌های فتنه گشته‌اند و عمار گونه صف حق را از باطل آمیخته به حق جدا می‌نمایند.

لذا سنگرهای تربیتی که خانه ایمان و اعتقاد فرزندان معنوی امام خامنه‌ای است به آرمان‌های خود دست نمی‌یابد و در ساحت جمعی، همه فطریات مفطور در اجتماع امت اسلامی را همچون ایمان، وحدت، اخوت، علم، اخلاق عزت و استقلال و... که به تعبیر علامه طباطبائی رحمه‌الله علیه همه ریشه در همان فطریات افراد انسانی دارد در خود شکوفا نخواهد کرد، مگر آنکه تکتک سربازان این سنگر علم و فرهنگ، نه تنها افکار و اخلاق و اعمال بلکه هستی خود را در نسبت با فرمانده فرهنگی یا همان عالم متخلق بصیر بیابند و نبض اعمال خود را در هر جایگاهی که مأموریت یافته‌اند با قلب تپنده جمع تنظیم نمایند و همه وجه همت و تلاش خود را در جهت تحقق اوامر و توصیه‌های ایشان صرف نمایند. این‌گونه خود و جمع کانون را در انتظاری آماده‌گر، مهبای زندگی در دامن معصوم می‌نمایند، ان شاء الله.

^۱ بحار الأنوار ج ۱ ص ۱۶۴.

۲. ماهیت و جایگاه عالم متخلق

در جمع‌های تربیتی، عالم متخلق باید واجد ویژگی‌های زیر باشد:

- ✓ اعتقاد و التزام عملی به ولایت مطلقه فقیه و دارای تحلیل دقیق
منطبق بر نظرات ولی معظم فقیه
- ✓ مسلط بر نظرات مورد احتیاج فقهی ولی فقیه زمان
- ✓ آگاه به مسائل زمان و داشتن بصیرت نسبت به مسائل اجتماعی
- سیاسی روز دنیا و ایران
- ✓ آشنایی با مسائل تربیتی
- ✓ حسن مدیریت، تدبیر، شجاعت، روحیه جهادی و انقلابی و پرهیز
از محافظه‌کاری؛
- ✓ دارای روحیه ساده‌زیستی و تواضع نسبت به مردم و همراهی و
همدلی با جبهه مستضعفین
- ✓ اشتها به اخلاق اسلامی، خصوصاً رعایت تقوا، امانت‌داری،
انصاف، صداقت، سعه صدر
- ✓ آشنایی کافی به مسائل تئوری مربوط به قضاوت اسلامی

۳. بهره‌های حضور عالم متخلق

- ✓ تطبیق تمام تصمیمات شبکه تربیتی نخبگان به لحاظ شرعی با
فتاوی ولی فقیه زمان
- ✓ تشخیص عدم تخطی تمام تصمیمات شبکه تربیتی نخبگان از
شرع مقدس اسلام و توصیه‌ها، مطالبات و اوامر ولایت فقیه؛
- انجام تمام طرح‌ها و پروژه‌های شبکه تربیتی نخبگان و مؤسسات
آن تنها در صورت تأیید کتبی روحانی شبکه تربیتی نخبگان
صورت می‌پذیرد. (خصوصاً تصمیمات مالی)؛

نکته: البته روحانی شبکه تربیتی نخبگان در صورت صلاحدید می‌تواند برای انجام بخشی از وظایف خویش نماینده تعیین نماید.

- ✓ حافظ اطلاعات شخصی افراد مجموعه به‌عنوان تنها مرجع امینی که حق دسترسی و بررسی این اطلاعات را دارا هست؛
- ✓ ارائه نسخه تربیتی در موارد حساس و موردهای پیچیده‌ای از مرض‌های روحی؛
- ✓ راهنمایی و مشاوره به سرمربیان و مربیان؛
- ✓ توصیه و راهنمایی برای هدایت کلان مجموعه به‌سوی اهداف، شناخت و جبران بهتر ضعف‌ها و نقص‌ها و آفت‌ها، استفاده بیشتر از امکانات و ظرفیت‌های موجود مادی و معنوی؛
- ✓ جلسات هفتگی و یا ماهانه با حضور گروه‌های مختلف از مسئولین مجموعه تربیتی جهت کسب راهنمایی و حل اختلافات و تطبیق تصمیمات و دریافت ایده‌های نو؛
- ✓ جلسات وعظ اخلاق هفتگی یا ماهانه با حضور اعضای مجموعه.

نتیجه‌گیری:

نقش مربی و عالم متخلق در تربیت، به منزله سازندگی و هدایت‌گری در رشد و توسعه فردی و اجتماعی افراد محسوب می‌شود. همان‌طور که در این نوشتار بررسی کردیم، مربی با برخورداری از ویژگی‌ها و توانایی‌های مختلف می‌تواند تأثیر شگرفی در شکل‌گیری شخصیت و نگرش افراد داشته باشد. آگاهی از اهمیت و جایگاه مربی، و همچنین درک سلسله سطوح و نقش‌های مختلف او، به ما این امکان را می‌دهد تا با رویکردی مناسب و کارآمد به فرایند تربیت بپردازیم. در این راستا، نقش عالم متخلق بصیر با نگرش جامع و عمیق به

ارزش‌های اخلاقی و آموزه‌های تربیتی نیز مشخص گردید. عالم متخلق بابصیرت و دانشی که در اختیار دارد، مسیر تربیت را با نور هدایت‌گری و معنویت متحول می‌سازد و به مربیان و فراگیران اجازه می‌دهد تا به سطحی از کمال و فضیلت برسند.